

חזרו לומר, הוסיפו על מסוכן, אף המפרש והיוצא בשיירא, שאם אמרו "כתבו גט לאשתי", דעתם שגם יתנו. ומה שלא פירשו, כיון שהם טרודים.

רבי שמעון שזורי אומר: אף המסוכן שאמר כתבו, גם כותבים ונותנים.

והחידוש שלו הוא, כי למרות שאדם אשר הוא חולה מסוכן יש לו יותר פנאי לומר "תנו", בכל זאת סומכין על האומדנא שדעתו גם לתת. אבל לחכמים, במסוכן, לא נותנים⁽⁴⁴⁾.

שואלת הגמרא: **ורב נחמן**, שהעמיד את המשנה כרבי שמעון בן מנסיא, **מאי טעמא לא מוקים מדוע לא העמיד את המשנה כרבי שמעון שזורי?**

מתרצת הגמרא: **שאני התם**, משם אי אפשר משם להוכיח שהולכין אחר האומדנא, כי היות דאמר "כתבו", ויש כאן גלוי דעת במקצת שרוצה לגרש, שאם לא כן, מדוע בקש לכתוב גט.

מה שאין כן במשנתנו, שלא היה בכלל גלוי דעת.

שואלת הגמרא: **ורב ששת**, **מאי טעמא לא מוקים לה**, מדוע לא מעמיד את המשנה **כרבי שמעון בן מנסיא?**

ומתרצת הגמרא: **אומדנא דמוכח שאני**. שם זה מוכח מאד שנותן רק בגלל שבנו מת, שהרי נתן רק כשמע שמת בנו. אבל יתכן שבשכיב מרע, שאין אומדנא חזקה, לא אמר.

הגמרא מנסה לומר, שגם הדין של הברייתא תלוי במחלוקת התנאים:

מאן תנא להא, כאיזה תנא סובר התנא של הברייתא דלקמן.

דתנו רבנן:

הרי שהיה חולה, ומוטל במטה, ואמרו לו: **נכסין למי?** כיון שהיה שכיב מרע שאלוהו למי רוצה להקנות את נכסיו? **ואמר להן**, דומה שיש לו בן, חשבתי שיש לי בן. **קמז-א עכשיו**, שהתברר לי שאין לי בן, **נכסי לפלוני!**

או היה חולה ומוטל במטה, ואמרו לו: **נכסיו למי?** אמר להן, דומה שאשתי מעוברת. אבל **עכשיו**,

שאין אשתי מעוברת, **נכסי לפלוני**, ולבסוף התברר שטעה, ונודע שיש לו בן, או שהיתה אשתו מעוברת, אין מתנתו מתנה.

לימא, **רבי שמעון בן מנסיא היא**, ולא רבנן, שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא. שהרי כאן הולכים בתר אומדנא לבטל את המתנה

שלמרות שלא אמר שרוצה שהקנין יחול לאחר מיתה, אבל כך חכמים תקנו, כיון שבסתמא כך היתה דעתו. אבל אם אומר במפורש מעכשיו, אי אפשר לו לבטלה ע"י אומדנא.

44. ולפי זה המשנה היא דוקא לפי רבי שמעון

מחיים, ועל ההעברה הזאת אין לנו אומדנא שהשאיך כח זה בידו. מה שאין כן במתנת שכיב מרע רגילה, הרי הוא יכול לחזור בו אפילו מאדם זה ולהעבירה לאדם אחר. אבל שיטת הרמב"ם היא, שאם הקנה בקנין, ומעכשיו, הוא לא יכול לחזור בו. ולדבריו כוונת הגמרא,

מפלוגי.

דוחה הגמרא: **אפילו תימא רבנן**. "דומה" שאני. אצלנו רבנן מודים, כיון שאמר במפורש שכל מה שנותן לפלוגי זה בגלל שאין לו בן.

ולכאורה חילוק זה פשוט הוא, ולא ברור מה סבר השואל. ולכן הגמרא שואלת:

ודקארי לה, מאי קארי לה? איזה צד היה להעמיד את הברייתא כרבי שמעון בן מנסיא ולא כרבנן.

מתרצת הגמרא: **מהו דתימא**, היה אפשר לומר, **צעריא הוא דקא מדכר**, שהוא רק מזכיר את צערו שאין לו בן, אבל לא רוצה לתלות בכך את המתנה, ולכן זה לא מפורש שזאת כוונתו, והיה אפשר לחשוב שזה לא כרבנן, **קא משמע לן**, לכן משמיעים שכאן זה לפי כולם.

בשכיב מרע יש דין מיוחד שאם נותן את כל נכסיו, או אפילו נותן מקצת אך הוא מפרש שנותן מחמת מיתה, הוא לא צריך קנין, אלא זה נקנה באמירה בלבד. והגמרא מחפשת לזה מקור.

אמר רבי זירא אמר רב: מנין למתנת שכיב מרע, שקונה בדבור בלבד, שהוא מן התורה, שזה מועיל מהתורה?

שנאמר "איש כי ימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו".

המילה "והעברתם" היא מיותרת, כי היה אפשר לכתוב "איש כי ימות, וכן אין לו – נחלתו לבתו". ומהייתור דורשים: **יש לך העברה אחרת שהיא כזו, יש העברת נכסים אחרת שהיא דומה לירושה בכך שאינה צריכה מעשה קנין. ואי זו, מה היא ההעברה הנוספת? זו מתנת שכיב מרע, שהוא יכול להקנות בדבור בלי קנין.**

רב נחמן אמר רבה בר אבוח: מהכא יש לדרוש, מפסוק אחר, דכתיב, "ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו", ולכאורה המילה "ונתתם" היא מילה מיותרת, כי אפשר לכתוב "נחלתו לאחיו", ומהייתור אנו דורשים: **יש לך נתינה אחרת שהיא כזו. יש צורה אחרת של נתינה שהיא דומה לירושה שלא צריכה מעשה קנין, ואי זו מה היא הנתינה הנוספת? זו מתנת שכיב מרע, שלא צריכה קנין.**

מבאר הגמרא: **ורב נחמן, מאי טעמא, לא אמר מ"והעברתם"**, מדוע הוא לא דורש את היתור של והעברתם?

החוא, מבעי לכדרכי. כיון שהוא נדרש לדרשה אחרת.

דתניא שנינו בבבביתא: רבי אומר, בכולן, בכל הירושות, נאמרה בהם נתינה, נאמרה לשון נתינה, וכאן, בירושת הבת, נאמרה לשון העברה.

בא הכתוב ללמדנו, **אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט, אלא בת, כשבת יורשת היא מעבירה את הנחלה לשבט אחר, הואיל ובנה**

אבל לתרוץ הראשון, כוונת הגמרא היא לרבי שמעון ומחלוקתו, ואכן גם מחכמים אפשר

שזורי, כיון שהמשנה מיירי בשכיב מרע, כך כתבו תוס' בד"ה ר"ש שזורי בתירוצם השני.

א. אל תהיו במחלוקת. (46) ב. ואל תמרדו במלכות בית דוד. ג. אם יום טוב של עצרת שבועות ברור, צח ולא מעונן, זרעו חטים, שזה סימן שיצליחו באותה שנה.

מר זוטרא אמר, החטים יצליחו אם היום טוב הוא בלול, דהיינו מעונן.

מבאר הגמרא: איתמר, אמרי נהרדעי משמיא דרב יעקב, הסימן שהחטים יצליחו, לא ברור ברור ממש, אין הכוונה שבכלל לא יהיו עננים, ולא בלול בלול ממש, אין הכוונה לבלול שיהיה ממש יום מעונן, אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו. אף על פי שהיו עננים ורוח צפונית פזרה את העבים, זהו ברור וסימן שיצליחו החטים.

אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אנן, אנו חולקים על הברייתא שנותנת סימנים בעצרת, אלא אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה. אנו סומכים על הסימנים שלו, כיון שזה בחג הסוכות, לפי שאז נדונים על המים.

דאמר רב יצחק בר אבדימי: מוצאי יום טוב אחרון של חג, מוצאי שמיני עצרת, לאחר שנגמר הדין על המים, (47) הכל צופין לעשן המערכה שמעל המזבח, שאז היו קרבים האברים ופדרים.

ובעלה יורשין אותה, והם משבט אחר. ומכאן לומדים שבן יורש את אמו, ובעל יורש את אשתו.

מבאר הגמרא: ורבי זירא, מאי טעמא מדוע לא אמר לא דורש מ"ונתתם"?

כיון שזה לא מיותר, אלא אורחיא דקרא הוא, כך הרגילות לכתוב ואין כאן יתור.

רב מנסיא בר ירמיה אמר: מתנת שכיב מרע נלמדת מהפסוק "בימים ההם חלה הזקיהו למות, ויבא אליו ישעיה בן אמוץ הנביא, ויאמר אליו: בה אמר ה', צו לביתך, כי מת אתה, ולא תחיה". הנביא לא אמר לו שיעשה קנין בנכסיו, אלא בצואה בעלמא, באמירה בלבד יכול להקנות.

רמי בר יחזקאל אמר, דורש מפסוק אחר, "ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו, ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו, ויצו אל ביתו, ויחנק". גם כאן לא נאמר שעשה קנין, אלא בצואה בעלמא, באמירה בלבד.

כיון שהוזכר אחיתופל, מביאה הגמרא מימרא בשמו.

תנו רבנן: שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו: (45)

46. לא אמר אל תחלקו, אלא אל תגרמו מחלוקת. או אפילו שאם היו במחלוקת, כי בודאי לא כל אדם זוכה להיות שליט ברוחו ולכבוש כעסו כשרואה שחבירו עושה לו רעה, אבל הזהירם שעל כל פנים, אל יהוה במחלוקת, אלא יתפייסו. פני שלמה.

47. על פי מהרש"א בחדושי אגדות.

להוכיח שאזלינן בתר אומדנא.

45. הרשב"ם מפרש, שקבלה היתה בידם שכך צוה. והר"ף בעין יעקב מפרש, שדורשים מזה שאחר כך כתוב פעם נוספת ויצו אל ביתו. ועיין בעיון יעקב, שבשלמא שניים הראשונים, הוא למד מזה שהוא נכשל, אבל איך הדבר השלישי קשור לאחיתופל. ע"ש.

מועילה לחטים, בשעה שהביאו שלישי מתהליך גידולם, כיון שכבר לא צריכים אז למטר, וקשה לזיתים בשעה שיניצו הפרחים.

ורוח דרומית, קשה לחטים בשעה שהביאו שלישי, ויפה לזיתים בשעה שיניצו.

והגמרא נותנת סימן:

ואמר רב יוסף, ואיתימא מר זוטרא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק: ופימניך, איזה רוח מועילה, שולחן שעמד במקדש, היה מקומו בצפון, לכן רוח צפונית טובה לו, וכפי שיתבאר, ומנורה בדרום, רוח דרומית מועילה לו, וכפי שיתבאר.

האי, מרביה דידיה, רוח צפונית מגדלת חיטים, שמהם עושים לחם הפנים לשולחן.

האי, מרביה דידיה. רוח דרומית מועילה לזיתים, שמהם עושים שמן למנורה.

אך בכל אופן, יש סתירה מרוח מערבית ומזרחית.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, אין סתירה.

הא לך, לבני בבל, שיש שם הרבה מים, נאמרה הברייתא השניה, שרוח מערבית קשה כיון שמביאה הרבה גשם, ורובי גשמים מזיק. ומזרחית יפה שלא מביאה הרבה גשמים.

והא להו, לבני ארץ ישראל, שצריכה הרבה מטר, לכן מערבית מועילה ומזרחית קשה.

תניא, אבא שאול אומר: יום טוב של עצרת

אם העשן⁽⁴⁸⁾ נטה כלפי צפון, כיון שיש רוח דרומית שגורמת לעשן לנטות לצפון, עניים שמחים, שהפירות נמכרים בזול, ובעלי בתים שיש להם אוצרות לשמור פירות, עצבין, שלא יכולים לשמור את הפירות מפני שגשמי שנה מרובין, ופירות מרקיבים, והפירות נמכרים בזול.

ואם כלפי דרום, שרוח צפונית מטה את עמוד העשן לצד דרום, עניים עצבין, כיון שהפירות נמכרים ביוקר, ובעלי בתים שמחים שהם מוכרים בריוח גדול, מפני שגשמי שנה מועטין, ופירות משתמרים בתוך האוצרות, ולא צריכים להוציא הכל ולמכור בזול. וגם אין יכול כל כך גדול.

אם נטה כלפי מזרח, כיון שיש רוח מערבית שבגללה עמוד העשן נוטה למזרח, הכל שמחין, כיון שהעשירים יכולים לאצור פירות, ובגלל שיש גשמים רבים יש יכול גדול, והפירות אינם יקרים.

ואם כלפי מערב, שנושבת רוח מזרחית ועמוד העשן נוטה למערב, הכל עצבין, כיון שאין גשמים ויש בצורת.

ואלו היו הסימנים שלהם, ולא בעצרת.

שואלת הגמרא סתירה מברייתא אחרת:

ורמינהי מברייתא ששינונו בה הפוך: רוח מזרחית, לעולם תמיד יפה, מועילה. ורוח מערבית, לעולם, תמיד קשה.

ואילו לעיל אמרנו הפוך.

והברייתא ממשיכה לבאר: רוח צפונית יפה

48. אף על פי ששינונו שלא נצחה הרוח את עשן המערכה, כבר פירשו במס' יומא שמכל מקום